

Область _____

Місто (село) _____

Заклад дошкільної освіти № _____

Група _____

БЛОКОВО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

освітньої діяльності з дітьми **МОЛОДШОГО** дошкільного віку

за альтернативною програмою формування культури інженерного мислення в дошкільників

“STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт”

на ПЕРШИЙ квартал 20 /20 навчального року

Вихователі _____

Увага: посилання на сайт обов'язкове. <http://ukrdeti.com/>

Крутій К. Л., Стеценко І. Б.

Блоково-тематичне планування освітньої діяльності з дітьми молодшого дошкільного віку альтернативної програми формування культури інженерного мислення в дошкільників “STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт” на перший квартал.
– Запоріжжя : ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2018. – 160 с.

У плані передбачено зміст освітньої діяльності з дітьми молодшого дошкільного віку, запропоновано різноманітні форми як спеціально організованої, так і повсякденної діяльності дошкільників. План дає можливість реалізувати завдання альтернативної програми формування культури інженерного мислення в дошкільників “STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт” (2018 р.).

Призначено для вихователів закладів дошкільної освіти груп дітей молодшого дошкільного віку.

© Крутій К. Л., Стеценко І. Б., 2018

© ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2018

ПЛАНУЄМО РОБОТУ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Планування: “примітивне всезнайство” чи науковий підхід?

Основним напрямом діяльності закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) у сучасних умовах є забезпечення якості освітнього процесу, який сприяє досягненню основної мети – різнобічному гармонійному розвитку дитини і її комфортному самопочуттю в дитячому колективі. Важливе значення в досягненні цієї мети надається плануванню.

Використання в сьогоднішній практиці дошкільної освіти комплексних освітніх, альтернативних, авторських, парціальних програм, з одного боку, похвалило її, спонукало до педагогічної творчості, а з іншого, викликало певну плутанину. Каменем спотикання в організації освітнього процесу, на жаль, є планування роботи саме з дітьми. Усі програми досить насичені за змістом, глибоко й повно розкривають завдання кожного розділу. Отже, необхідно віднайти/обрати найбільш вдалий варіант планування, який підійде конкретному вихователю.

Спробуємо викласти *власне бачення цього важливого аспекту роботи.*

Бесіди, спостереження, аналіз роботи педагогів ЗДО доводить, що загалом вихователі, які працюють за так званими “новітніми” концепціями, програмами, методиками, технологіями тощо, не знають теоретичних засад означених документів. Звісно, якщо педагог не має чіткого уявлення щодо концептуальних засад тієї чи іншої програми, за якою він працює, то в кращому випадку він перетворюється на ремісника. Саме так в освітньому процесі з дітьми починають з’являтися штампи.

На превеликий жаль, у більшості випадків планування роботи з дітьми можна визначити як “*примітивне всезнайство*” з боку вихователя. Свого часу ще К. Д. Ушинський застерігав від такої крайності, як “*потішаюча педагогіка*”, яка руйнує характер людини.

Авторський довід свідчить: *алгоритм планування, особливо перспективного, повинні розробляти автори програм.* Вихователь, який щоденно “відпрацьовує” зміст освітньої програми не в змозі побачити перспективу так, як це зроблять фахівці вищої кваліфікації. Тому *ми розробили інтегроване блоково-тематичне планування, яке стане в пригоді й тим, хто тільки розпочинає знайомитись із цим підходом, і тим, хто вже працював, але хоче деякі моменти підсилити, спробувати нові можливості.*

Ігнорування дидактичних принципів міцності знань, умінь і навичок, що забезпечується, як правило, шляхом узагальнення змісту за темою, блоком, циклом тощо, а також повільна організація різних видів дитячої діяльності (спілкування, гри, праці, зображувальної та конструктивної діяльності) призводить до негативних наслідків, серед яких – низька якість дошкільної освіти. З огляду на це особливого значення набуває підвищення якості та ефективності роботи з дітьми дошкільного віку. Означені показники можна забезпечити за умов перспективного блоково-тематичного планування освітньої роботи з дошкільниками.

Планування – процес трудомісткий і творчий, що вимагає від педагога глибоких знань освітніх програм, дидактичних принципів, на основі яких побудована базова, комплексна і парціальні програми, вимог, що пред'являються до планування освітнього процесу. Планування – це завчасне визначення порядку, послідовності здійснення освітнього процесу зі вказівкою необхідних умов, використаних засобів, форм, методів.

З'ясуємо деякі **вихідні положення щодо сучасного планування освітньої роботи з дітьми дошкільного віку**.

- Основою планування є та освітня програма, яка прийнята для керівництва і висуває перед педагогами конкретні завдання щодо формування особистості дошкільника.
- План має будуватися на основі дидактичних принципів: взаємозв'язку всіх розділів освітньої роботи, систематичності, послідовності, доступності, повторюваності матеріалу, диференційованого та індивідуального підходів до освіти дітей.
- Під час складання плану враховуються конкретні педагогічні умови (віковий склад групи, рівень розвитку дітей, оволодіння знаннями, навичками, уміннями, умови дитсадка, напрями роботи колективу тощо).
- Мережу занять вихователь складає разом із вихователем-методистом, співвідносячи різні види діяльності дітей (конструювання, музика тощо) і форми організації навчання (фронтальні, групові, індивідуально-групові, індивідуальні тощо).

Обсяг навантаження в програмі визначається: спеціально організованою діяльністю дітей; спільною доросло-дитячою діяльністю дитини; вільною самостійною діяльністю дитини; вибором дитиною меж та моделі взаємодії з однолітками, дорослим, довір'ям.

Існують також **підходи до планування освітнього процесу, а саме:**

- Має відповідати психофізіологічним законам зростання і розвитку дітей, забезпечення захисту прав та інтересів дитини.
- Визначити *оптимальне навантаження на дітей*.
- Ураховувати місцеві регіональні особливості (клімат, природні умови), пори року й погодні умови.
- Під час планування занять ураховувати зміну працездатності дітей упродовж тижня, освітніх ситуацій та подорожей і вимог до їхньої сполучуваності.
- Включати елементи діяльності, що сприяють емоційній розрядці, створюють у дітей радісний настрій, надають їм задоволення (технологія “Едьютейнмент”).
- Передбачити змінюваність наочності (технологія “Стіни, які говорять”).

Треба нагадати, що **форма планування** може бути різною (для педагога-початківця, стажиста, для педагога вищої кваліфікаційної категорії). Вона **затверджується педагогічною радою закладу дошкільної освіти, занотовується в протокол**

(із вказівкою прізвища педагога та форми планування – поширеної чи спрощеної).

Проте в жодному випадку не допускається пропущення окремих видів занять і діяльності дітей: пішохідні переходи, сюжетно-рольові, конструктивно-будівельні, театралізовані ігри, самостійна художня діяльність, художня праця тощо.

Крім того, календарний план на один день зовсім не дає можливості педагогові бачити перспективу засвоєння дітьми знань, умінь, навичок, не забезпечує системності та послідовності в роботі. Чи не найефективнішим є перспективно-календарне блоково-тематичне планування, що передбачає завдання на тривалий проміжок часу (місяць, квартал) і кожний день?

Прикінцевим результатом має бути **радісне проживання малюком Дитинства**.

Необхідно застерегти, що гнучкий режим, варіантність поєднання форм навчання не передбачає безладдя в житті дитини; індивідуальні заняття не перекреслюють можливостей проведення фронтальних занять, гурткова (секційна тощо) робота не повинна заступати собою нормальний освітній процес.

В освітньому процесі є:

- заняття, спрямовані на розвиток окремих психічних функцій та які вибудовуються на логіці штучного ізолювання цих функцій (заняття з розвитку сенсорних здібностей);
- заняття, що вибудовуються за логікою шкільних предметів (математика, логіка);
- заняття, спрямовані на формування технічних умінь і навичок (зображувальна діяльність, конструювання);
- заняття на поширення уявлень, знань (ознайомлення з довідками, із художньою літературою);
- *інтегровані заняття, коли освітні напрями поєднуються.*

До блоково-тематичного планування освітнього процесу треба підходити творчо: планування вдосконалюється, оновлюються методи та прийоми в організації роботи з дітьми, широко впроваджуються в зміст освітнього процесу інноваційні технології, що допомагає забезпечити якість дошкільної освіти.

Планування за блоково-тематичним принципом на ґрунті інтегрованого підходу

Пропоноване планування розроблено до альтернативної програми формування культури інженерного мислення **“STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт”**, яку є сенс використовувати як парціальну зі своїм плануванням до будь-якої освітньої програми.

Назва *STREAM* складається з акронімів слів = *Science, Technology, Reading + Writing, Engineering, Arts and Mathematics* = природничі науки, технологія, читання + письмо, інжиніринг, мистецтво, математика.

Центральною ланкою альтернативної програми “STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт” є формування культури інженерного мислення в дошкільників, уявлення про дитину як про обдаровану особистість, тобто таку, яка самостійно в силу власних вікових і психофізіологічних особливостей обирає свої дії та рішення, досягає вищого рівня пізнавального розвитку, ніж ровесники, здатна до обґрунтованих і виважених дій у нестандартних ситуаціях.

Програму структуровано з урахуванням освітніх напрямів. Саме за такою схемою найбільш реально вибудувати та зреалізувати інтегрований (міждисциплінарний) підхід, а не за предметним спрямуванням, як це відбувається зараз у практиці дошкільної освіти.

Розподіл напрямів роботи за альтернативною програмою відповідає сучасному підходу до наукових галузей.

До природничих наук відносимо: астрономію (науку про Всесвіт), фізику (науку про склад і структуру матерії, а також про основні явища в неживій природі), хімію (науку про будову й перетворення речовин), біологію (науку про живу природу), науки про Землю (географію, геофізику й геологію), медицину (науку про людське тіло та його хвороби). *До технологій*: формування уявлення про предметно-перетворювальну діяльність людини, світ професій, шляхи отримання, зберігання інформації та способи її обробки; здатності до формулювання творчих задумів, усвідомленого дотримання безпечних прийомів роботи та користування інструментами і матеріалами; розвиток пізнавальної, художньої і технічної обдарованості, технічного мислення у процесі творчої діяльності, навичок ручних технік обробки матеріалів (папір, дерево, глина тощо); ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями, гаджетами; експериментування. *Читання і письмо*: опрацювання змісту тексту (його глибшого розуміння), уміння працювати з інформацією: аналізувати, систематизувати, класифікувати, робити висновки; пропедевтичний (вступний) курс навчання грамоти, розвиток моторики, підготовка руки до письма. *Інжиніринг*: проектування, наочне моделювання, конструювання. *Мистецтво*: просторові мистецтва (архітектура, скульптура, живопис, графіка, художня фотографія, декоративно-ужиткове мистецтво та дизайн); часові мистецтва (музика, література); просторово-часові (кіномистецтво, театр, танець). *Математика*: кількісні відношення та просторові форми, логіка.

Важливість формування природничо-наукових уявлень у дітей дошкільного віку обумовлено вимогами Базового компонента дошкільної освіти. Формування уявлень у дітей дошкільного віку відбувається на основі сприйняття. Чим ширше коло розглянутих предметів і явищ, тим багатший досвід спостережень, тим швидше йде процес формування природничо-наукових уявлень у дітей дошкільного віку. *Пошуково-дослідницька діяльність* – це активність дитини, спрямована на осягнення змісту речей, зв'язків між явищами довкілля, їхнє впорядкування та систематизацію. Пошуково-дослідницька діяльність у контексті розвитку природничо-наукових уявлень дошкільника в природній формі проявляється у вигляді так званого *дитячого експериментування* з предметами і у вигляді вербального дослідження – запитань, що ставляться дорослому (чому, навіщо, як?). Дослідники схиляються до думки, що *шляхів розвитку природничо-наукових уявлень існує багато, але власне пошуково-дослідницька діяльність, безперечно, одна з найефективніших*. Уміння та навички дослідника, отримані в дитячих іграх і в спеціально організованій діяльності, легко прищеплюються та переносяться в подальшому в усі види діяльності.

Далі пропонуємо шляхи реалізації пошуково-дослідницької діяльності дошкільників (рис. 1).

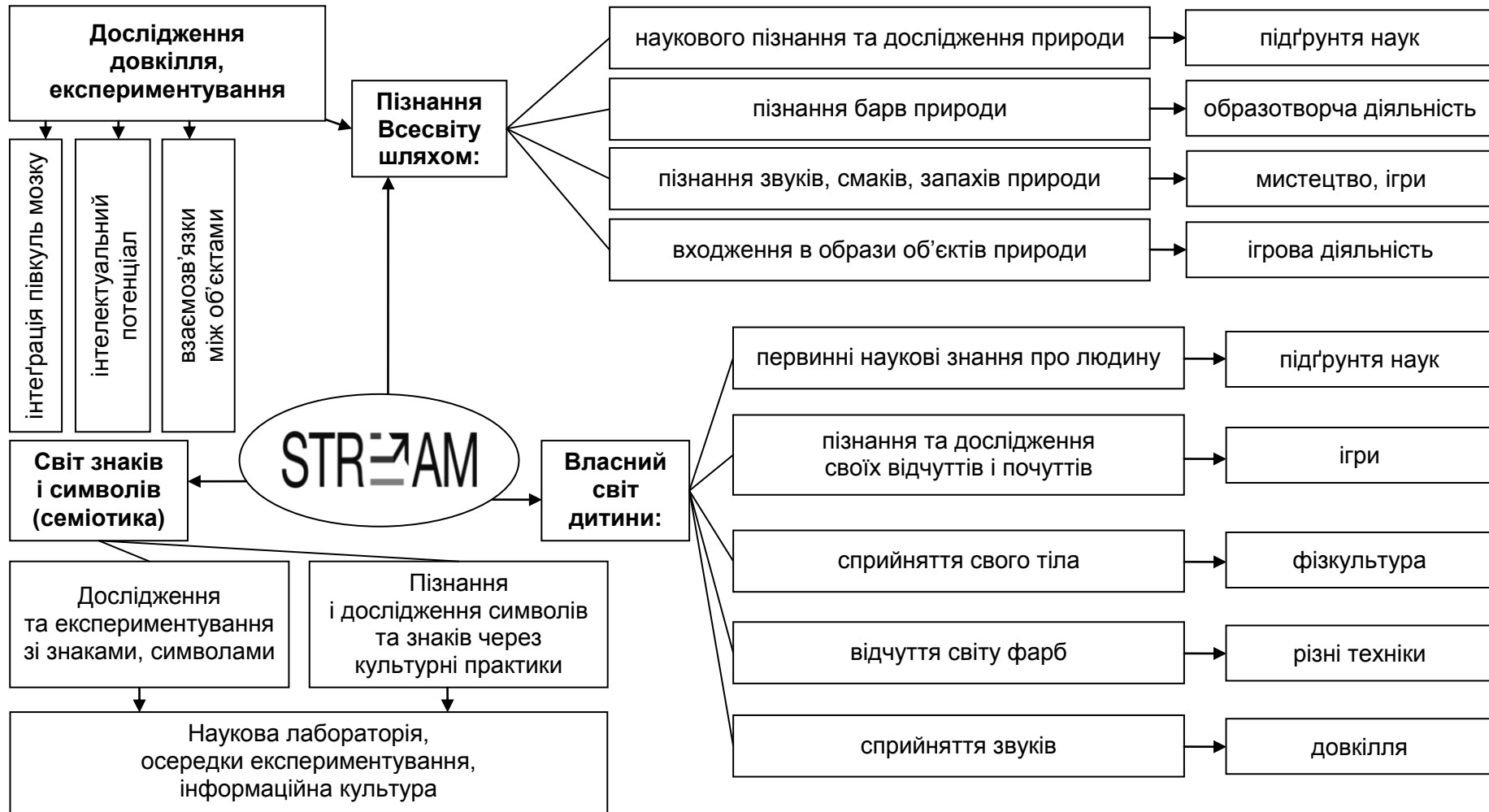

Рис. 1. Структура дослідницько-орієнтованої діяльності дошкільників (за К. Крутій)

Беручи до уваги підвищене прагнення дітей дошкільного віку до узагальнення та інтерес до майбутнього – пропонується широке коло тем, що належать до різних галузей природничих знань. Інтегрований підхід до планування забезпечує дитині достатньо широке і яскраве уявлення про довкілля, у якому вона живе, про взаємозв'язок явищ та предметів, про взаємодопомогу, про існування багатоманітного світу матеріальної та художньої культури.

Інтеграція – це глибоке взаємопроникнення, злиття, наскільки це можливо, в одному пропонованому матеріалі узагальнених знань із тієї або іншої сфери (розділу програми). Безумовно, на заняттях дошкільники одержують великий обсяг необхідних знань, але перевантаження може негативно вплинути на їхнє здоров'я. Дослідники доводять, щоб підвищити ефективність навчання й одночасно знизити навчальне навантаження, скоротити терміни вивчення певної теми, можна використати інтеграцію змісту різних розділів програми, або освітніх напрямів.

На таких заняттях основний акцент припадає не стільки на засвоєння певного кола знань, скільки на розвиток образного та креативного мислення. Це дозволяє використовувати зміст більшості розділів програми, за якою працює вихователь, залучати відомості з різних сфер культури, мистецтва, звертаючись до явищ і подій навколишнього життя. Потреба у виникненні інтегрованого підходу до планування пояснюється низкою причин.

- *По-перше*, світ, який оточує дитину дошкільного віку, пізнається нею у своєму різноманітті та єдності, а штучне розчленовування деяких відомостей не дає уявлення про ціле явище, дробить його на розрізнені фрагменти.
- *По-друге*, інтегрований підхід дає можливість розвивати потенціал самих дітей, спонукає до активного пізнання довкілля, до осмислення і знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логічного та наочно-образного мислення, навчання розмірковувати, робити висновки, комунікативних здібностей.
- *По-третьє*, форма проведення інтегрованих занять нестандартна, цікава. Інтегровані заняття розкривають значні педагогічні можливості. Такі заняття знімають стомлюваність, перенапруження за рахунок перемикання на різноманітні види діяльності, різко підвищують пізнавальний інтерес, служать розвитку в дітей уваги, мислення, мовлення і пам'яті.
- *По-четверте*, за рахунок посилення зв'язків між розділами програми вивільняється час, який можна використовувати для ознайомлення із творами образотворчого мистецтва, музики, для додаткових занять.
- *По-п'яте*, інтеграція дає можливість для самореалізації, самовираження, творчості вихователя, сприяє розкриттю його здібностей.

Структура інтегрованих занять відрізняється: чіткістю, компактністю, стислістю, логічною взаємообумовленістю пропонованого дітям матеріалу на кожному етапі заняття, великою інформативною місткістю матеріалу. Форми проведення

заняття, освітньої подорожі можуть бути різні, але в кожній має бути достатньо матеріалу для вправлення “діяльних сил” (І. Г. Песталоцці) дитини, отриманих нею від природи.

Заняття, що вимагають підвищеної пізнавальної активності та розумового навантаження, необхідно планувати і проводити в першу половину дня та в дні найбільш високої працездатності дітей (вівторок, середа). Дійсно, низку переваг перед іншими варіантами планування має блоково-тематичний принцип планування, оскільки в ньому чіткіше простежується системний підхід до організації життєдіяльності дітей.

Пропонована далі **модель планування** має достатній теоретичний базис системного аналізу і моделювання соціальних процесів та явищ. Модель, яку представлено, структурно охоплює освітню роботу з дітьми в закладі дошкільної освіти за всіма напрямками розвитку. Обґрунтована модель планування за блоково-тематичним принципом наочно відображає функціональність і динамічність усіх напрямів розвитку дітей. Розроблена модель характеризується: цілісністю, тому що всі блоки тематично взаємопов'язані між собою, несуть певне смислове навантаження та спрямовані на прикінцевий результат – *досягнення сформованості й переходу на більш вищий та якісно відмінний щабель розвитку дитини*; наявність інваріантної (мета, методологічні підходи, принципи) і варіантної (диференціація завдань, змісту, методів та прийомів, засобів, форм досягнення мети з урахуванням різних суб'єктів освітнього процесу) складової. Наведемо *приклад моделі планування на день*.

Тема місяця: “ЗУСТРІЧАЙ НАС, ДИТЯЧИЙ САДКУ!”

Планування освітньої діяльності на день із теми “Знайомство”

Дата / Режимні моменти	Ранок (освітні ситуації)	Заняття	Прогулянка	Після обіду (читання)	Вечір
“ _ ” _____ Природничі науки	Гра-спостереження “Як ми можемо вітатися?”. Привітання “Вітаємося з довкіллям” – хвилинка милування-привітання з деревами, кущиками, квіточками, пташками...	Діалог-дослідження “Де надворі можна знайти воду?”.	Гра з елементами логіки “Чим осінь відрізняється від літа?” – дати дітям роздивитися навколо, одне на одного; розповісти, що було літом не так, як зараз.		Гра-пригадування “Що буває влітку, що буває восени?”.

Дата / Режимні моменти	Ранок (освітні ситуації)	Заняття	Прогулянка	Після обіду (читання)	Вечір
ТЕХНОЛОГІЇ		Діалог-розмірковування за картинами А. Ф. Тейта з добірки “Курчата” – розказати про кожного курчатка якомога більше.	Гра-дослідження “Запитайка” – діти запитують одне одного, щоб познайомитися краще: “Що любиш?”, “Із ким прийшов до дитсадка?”.		
ЧИТАННЯ + ПИСЬМО				Читання оповідання: Степан Васильченко “Неслухняний глечик”.	
ІНЖИНІРИНГ		Конструювання різних будиночків – довгих і коротких, високих і низеньких. Для кого який будиночок підходить? Скільки цеглинок на який будиночок потрібно?			
МИСТЕЦТВО	Образна фізкультхвилинка “Курчата” – у супроводі пісні “Ціп, ціп, мої курчатка” дітки показують, як курчата змахують крильцями, дзьобають зернятка, збираються навколо мами-квочки.	Малювання (аплікація) “Осінні барви”.		Слухання музики – М. Мусоргський “Балет невилуплених пташенят” (із циклу “Картинки з виставки”). Бесіда за картинами “Чи підходить музика до картини?” – картина А. Ф. Тейта з добірки “Курчата” на вибір.	

Дата / Режимні моменти	Ранок (освітні ситуації)	Заняття	Прогулянка	Після обіду (читання)	Вечір
МАТЕМАТИКА	Гра-пошук “Шукаємо однакові кути” – А які кути різні?	Двовимірне конструювання “Склади кут із двох олівців”. Бесіда “Скільки кутів на малюнку? Чи всі кути на малюнку однакові?” (зошит “Логіки світу”, завдання 1). Інтелектуальна фізкультхвилинка “Покажи кути різної величини” – пальчиками, ручками, ніжками...	Інтелектуальна фізкультхвилинка “Зробити кут” – пальчиком, ручками, ніжками, ручками і ніжками..., разом із другом, усі разом...		Гра-дослідження “Де кутів найбільше?”.

Відповідно до Закону України “Про освіту” ст. 54 “Педагогічні... працівники мають право на:

...свободу від втручання в педагогічну... діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі; педагогічну ініціативу; розроблення та впровадження авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання; ...вільний вибір освітніх програм, форм навчання...”.

Отже, вибір програми, форми планування – це право вихователя.

За такої моделі можна обрати для реалізації будь-який освітній напрям відповідно до конкретних умов, віку та особливостей складу групи вихованців.

Пусті клітинки не обов’язково заповнювати, за бажанням – можна переставляти освітні напрями в режимі дня, додавати (вклеювати) свої матеріали, ставити акцент відповідно до того, що дітям дається важче, на що варто звернути увагу. По закінченні кварталу у вихователя буде власний методичний доробок.

Запропонована модель надає вихователеві свободу комбінування та інтегрування освітніх напрямів, можливість творчо підійти до вибору засобів, методів і прийомів, а головне – звільнює час для безпосередньої освітньої діяльності з дітьми.

Примітки:

1. Для роботи з календарно-тематичним плануванням вихователь може користуватися додатковими електронними матеріалами, які можна завантажити із сайту **ліпс.укр**. Ці матеріали призначено для творчого використання в освітній діяльності з дітьми, вони містять: інтерактивні презентації, фотографії, репродукції картин, музичні аудіо- та відеофайли, мультфільми тощо.
2. Календарно-тематичне планування містить завдання із зошита:
Стеценко І. Б. Логіки світу (навчання з трьох років): зошит для розвитку мислення дітей 3-4 років (перший рік навчання). 2-е вид., виправ. та допов. Запоріжжя, ТОВ "ЛІПС" ЛТД, 2017. 52 с.
3. У плануванні вживаються такі скорочення:
ОД – освітня діяльність;
ОС – освітня ситуація.

Увага: посилання на сайт обов'язкове.

<http://ukrdeti.com/>